

УДК 159.922.2:502/504

ЛЬВОВОЧКІНА А. М.*Київський національний університет імені Тараса Шевченка, м. Київ*

ПСИХОЛОГІЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ У МІСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Статтю присвячено проблемі взаємостосунків та взаємодії у системі «Людина – Міське середовище». На прикладі роботи із студентами на заняттях з екологічної психології показано, як можна сформувати усвідомлення людиною свого місця та ролі у охороні, підтримці та розвитку міського середовища, а також – у створенні елементів міського середовища, які зроблять його таким, що стає умовою розвитку екологічної культури жителів. За допомогою спеціально створених таблиць, які потрібно заповнювати, ми формуємо розуміння того, що міський житель не тільки повинен не завдавати шкоди власному життєвому середовищу, але й – охороняти його та розвивати. У зв'язку із цим перед екопсихологами та педагогами ставиться завдання, що полягає у формуванні екологічної культури жителів міста.

Ключові слова: екологічна поведінка; екодевіантна поведінка; екологічна свідомість; екологічна діяльність; середовище життєдіяльності; екологічна культура..

Як показує аналіз сучасних досліджень, присвячених ставленню до навколишнього середовища та взаємовідносин людини і довкілля, переважна більшість із них присвячена ставленню людини до природи та побудові екологічних стосунків у взаємодії людини та природи. Разом із тим, життєвим середовищем значної більшості сучасних людей є міське середовище. Саме міське середовище – його інфраструктура, архітектура, простір, розташування, рівень культури мешканців, і нарешті, зелені зони, що є частиною природи, - визначає якість життя значної частини громадян багатьох країн світу, у тому числі і України.

Свої дослідження проблемі екопсихології міського середовища присвятили зокрема, такі дослідники, як О.Вернік, Ю.Круусвалл, Й.Кряж, К.Лійк, О.Рудоміно-Дусятська, М.Черноушек та деякі інші.

Серед дослідників, що представляють ближнє зарубіжжя, варто, перш за все, назвати С.Дерябо і В.Ясвіна, які одними з перших на пост радянських теренах заговорили про необхідність формування екологічної свідомості та виховання екологічної поведінки [3].

У дальньому зарубіжжі, проблемам формування екологічної взаємодії людини та середовища, які зазвичай розв'язуються у межах інвайронменталізму (психології взаємодії із середовищем) було присвячено роботи К.Лійк, Ю.Круусвал, М.Черноушека. Так, К.Лійк ви-

вчала вплив домашнього середовища, тобто, мікросередовища, на розвиток дитини, Ю.Круусвал – детермінацію способу життя сім'ї у міському середовищі, М. Черноушек – переважно досліджував вплив міського середовища на людину [4, 7, 13]. У свою чергу, основи теорії вивчення поведінки у середовищі було закладено Д.Голдом [2].

На теренах України масштабні дослідження, присвячені психології взаємодії людини не тільки з мікросередовищем або із мезосередовищем, але і з макро- та мегасередовищем було здійснено І.Кряж [5, 6]. Практичного спрямування проблема екологічності взаємодії людини з середовищем набула, зокрема, роботам Ю. Мечетного та К. Яковлевої, які запропонували програму профілактики екодевіантної поведінки у студентському середовищі [9]. У цілому теоретико-методологічна концепція взаємодії у системі «Людина - Середовище» розроблена у лабораторії екологічної психології Інституту психології НАПН України імені Г.С. Костюка, яку очолює доктор психологічних наук, професор Юрій Михайлович Швалб [14]. Зокрема, співробітники лабораторії вивчають психологію екологічної поведінки різноманітних категорій суспільства у різних типах та на різних рівнях середовища. Так, О.Вернік досліджував поведінку підлітків у доквіллі, яке вони визначали як «своє», «чуже» або «нічیه» і відзначив, що найбільш руйнівною у екологічному сенсі була їх поведінка у середовищі, яке вони вважали чужим [1]. О.Рудоміно-Дусятська вивчала поведінку юнацтва на рівні мікросередовища (власної кімнати, будинку, навчальної аудиторії), а також на рівні мезосередовища (під'їзду будинку, вулиці, подвір'я багатоквартирного будинку) та макросередовища [11, 12].

Разом із тим, як показує аналіз досліджень (вітчизняних та зарубіжних), існує велика кількість досліджень, присвячених екологічній свідомості, екологічній поведінці та діяльності, але майже не розглянуто їх поєднання у такому феномені як екологічна культура.

Екологічна культура визначається нами як система індивідуальних морально-етичних норм, поглядів, знань, установок, цілей і цінностей, що стосуються взаємовідносин у системі «людина - довкілля» і реалізується через екологічну свідомість, що відображає мікрорівень, мезорівень, макрорівень та мегарівень середовища, а також – через екологічну діяльність, що проявляється у підтримці, розвитку довкілля та у створенні його елементів [8].

Говорячи про екологічну психологію сучасного міста, слід зазначити що воно висуває жорсткі вимоги до психіки людини. Шум, велика кількість людей, велика кількість інформації, надшвидкий темп життя. Всі ці фактори негативно позначаються як на працездатності, так і на загальному стані людей.

Проте кожна людина сприймає цей негатив по-різному. Як показують наші дослідження, перша категорія жителів великого міста вважає екологічні навантаження міста непомірними і такими,

які неможливо витримати; друга категорія констатує той факт, що у місті склалася важка екологічна ситуація, але, за певних умов, із нею можна змиритися; і нарешті третя категорія вважає, що екологія міста не впливає негативно на їх стан. Однак респондентів, які належать до третьої категорії, значно менше, ніж тих, які належать до першої і другої категорії.

Отже, існують певні особливості індивідуального сприймання негативних факторів середовища. Дослідження у галузі екологічної психології та в галузі психології сприймання показують, що рівень негативного впливу навколишнього середовища на людину значною мірою залежатиме від її індивідуальної реакції на певні фактори середовища. Цей факт давно відомий. Наприклад, це показано у суфійській притчі, яка називається «Не в тому ж ритмі». *Одного разу вчитель був у великому місті і коли повернувся, сказав: “О, я переповнений радістю, я переповнений радістю! Це було так чудово і велично!” Тоді його учень подумав: “Там були радість і величність. Це так чудово! Я повинен піти і побачити це”. Він пройшов через місто, повернувся і сказав: “Жахливо! Який жахливий світ! Усі неначебто готові перегризти один одному горло; ось що я бачив. Я не відчуваю нічого, окрім пригніченості, наче усе єство розривається на шматки”. “Так, сказав учитель. – Ти правий.” “Але поясни мені, - попросив учень, - чому ти був у такому захваті, коли повернувся, а я розриваюся на шматки? Я не можу витримати цього, це жахливо”. Вчитель сказав: “Ти йшов не у тому ритмі, у якому йшов через місто я [10].*

Безумовно, в жодному разі не варто ігнорувати той факт, що окрема людина та суспільство загалом можуть адаптуватися до того, що їх життєве середовище руйнується, і реагувати на це спокійно. Вони мають запобігати руйнації, не бути байдужими, здійснювати свій внесок в охорону та розвиток довкілля. У зв'язку з цим завданням екопсихологів буде пошук шляхів оптимізації взаємодії людини із життєвим середовищем загалом та із середовищем міста – зокрема. Перш за все, потрібно формувати екологічну культуру людини. Як показано вище, до визначення поняття «екологічна культура» ми підходимо з точки зору принципу єдності свідомості і діяльності, який наголошує на тому, що свідомість людини формується та проявляється у діяльності. Отже, екологічна свідомість формується та проявляється у діяльності людини, що спрямована на навколишнє середовище. Ця діяльність може бути як конструктивною, так і деструктивною, і відповідно до цього, формується екологічна свідомість. У свою чергу, екологічна свідомість має вплив на екологічну діяльність. Разом узяті екологічна свідомість та екологічна діяльність реалізуються у екологічній культурі.

Коли ми говоримо про екологічну культуру міста, ми маємо на увазі систему взаємовідносин мешканців та гостей міста із міським

середовищем на різних рівнях. Така взаємодія може бути як еколого-орієнтованою, тобто, позитивною та конструктивною (див. Табл 1), так і негативною, руйнівною (див. Табл 2). На основі цілісного врахування форм екологічної свідомості та екологічної діяльності, ми побудували таблицю (табл. 1), у якій відображено рівні розвитку екологічної культури жителів сучасного міста – від найнижчого, першого, але позитивного, оскільки у таблиці відсутні форми екодеструктивної діяльності – збереження довкілля на рівні мікросередовища, до найвищого – 9 – створення елементів довкілля на рівні міста у цілому.

На основі поєднання форм екологічної свідомості та екодеструктивної діяльності ми також побудували таблицю (табл. 2), у якій відображено рівні екодевіантної поведінки: занедбання довкілля, виснаження та руйнування. Екологічна культура як нормативна основа тут відсутня. Рівнів екодевіантної поведінки у місті також 9 – від занедбання мікросередовища до виснаження і руйнування довкілля на рівні міста у загалом.

У таблиці 1 кожен окремий перетин рівня відображення середовища та виду діяльності являє собою певний рівень розвитку культури. Так, наприклад, діяльність зі збереження довкілля на рівні мікросередовища, представляє 1-й рівень розвитку культури, діяльність, спрямована на розвиток довкілля на рівні мезосередовища – 5-й рівень тощо. Таким чином, у таблиці представлено 9 рівнів екологічної культури мешканців міста. У таблиці 2 показано 9 рівнів екодевіантної поведінки, яку можуть демонструвати окремі суб'єкти діяльності.

Нами було проведене дослідження, що проходило у три етапи.

На першому етапі студентам пропонувалося заповнити таблицю, аналогічну таблиці 1. Їм було роздано незаповнені бланки таблиць, де пропонувалося написати, що потрібно робити для довкілля міського середовища. Варто зазначити, що заповнені таблиці до проведення дослідження студентам не демонструвалися. Результати заповнення таблиці мали продемонструвати рівень обізнаності у сфері проблем екологічної культури, зокрема, у сфері еколого-орієнтованої діяльності. Після заповнення таблиць проходило обговорення результатів, наводилися конкретні приклади еколого-орієнтованої діяльності.

На другому етапі студенти заповнювали бланки таблиці 2, де вони вказати, що не потрібно робити, щоб не зашкодити довкіллю. Тобто, вони демонстрували обізнаність у тому, що може завдавати шкоди довкіллю на різних рівнях.

На третьому етапі студентам знову пропонувалося заповнити бланки таблиці 1, але вже потрібно було вказати, що саме кожен із них зробив або робить для охорони, розвитку та створення елементів довкілля. Результати дослідження наводяться у таблиці 3.

Представленість екологічної культури містян у формах екологічної діяльності та екологічної свідомості

Е к о л о г і ч н а с в і д о м і с т ь	Форми діяльності та свідомості	Еколого-орієнтована діяльність у міському середовищі		
		Збереження довкілля	Розвиток довкілля	Створення елементів довкілля
		Відображення мікрорівня міського середовища	Налаштування на позитив; догляд рослинами на власному балконі, квітнику; участь у прибиранні прибудинкової території	Налаштування на конструктив; створення умов для зростання зелених насаджень на власному подвір'ї, балконі
Відображення мезорівня міського середовища	Участь у збереженні чистоти власної вулиці	Участь у озелененні вулиць	Створення елементів міського довкілля, що прикрашають його та роблять комфортним	
Відображення макрорівня міського середовища	Догляд за територією міста; участь в акціях проти вирубки дерев та незаконної забудови. Участь у прибиранні території міста	Розвиток екологічної культури міської громади; розширення зон відпочинку та спортивних майданчиків у місті.	Формування еколого-економічної культури підприємців у місті; участь у створення проєктів розвитку рекреаційних зон; насадження садів і парків.	

Таблиця 2

Представленість екологічної поведінки містян у формах екологічної діяльності та екологічної свідомості (екодевіантний варіант)

	Екодеструктивна діяльність		
	Занедбання довкілля	Виснаження довкілля	Руйнування довкілля

Е к о л о г і ч н а с в і д о м і с т ь	Відображення мікрорівня міського середовища	Накопичення сміття та непотрібних речей біля будинку та на балконі; створення безладу на власній території.	Куріння у приміщеннях та громадських місцях; використання у побуті великої кількості хімічних засобів.	Облаштування стоянки для автомобілів на місці, де раніше була клумба.
	Відображення мезорівня міського середовища	Засмічення територій громадського користування.	Забудова території міста без урахування санітарних норм; відсутність урн.	Вирубка дерев та незаконна забудівля зон спорту та відпочинку
	Відображення макrorівня міського середовища	Відсутність екологічної політики на рівні міста;	Надмірне споживання невідновних енергоресурсів.	Засолення ґрунтів; створення стихійних звалищ; браконьєрство; знищення пам'яток архітектури.

Таблиця 3

Представленість екологічної діяльності та екологічної свідомості студентів ВНЗ у міському середовищі

Показники обізнаності студентів у сфері екологічної культури		
Рівень обізнаності у сфері еколого-орієнтованої діяльності (середній показник)	Рівень обізнаності у питаннях екодевіантної поведінки (середній показник)	Рівень екологічної культури студентів ВНЗ (середній показник)
11,5	11	3,5

Отже, як показують результати нашого дослідження, зафіксовані у таблиці 3, існує дуже велика розбіжність між тим, що студенти знають про екологічну діяльність і тим, що вони самі роблять заради збереження та розвитку довкілля.

У зв'язку із цим, ми вважаємо за необхідне застосування певних освітніх та практико-орієнтованих методів, таких, як - екологічне навчання та виховання; формування і розвиток екологічної культури як студентської молоді, так і усіх інших категорій жителів міста; створення громадських екологічних організацій та волонтерських рухів.

Крім того, необхідним, на наш погляд, є запровадження жорстких методів, розроблених та прийнятих міською громадою та спрямованих на покарання за порушення законів та правил поведінки у довкіллі, за руйнування або занедбання життєвого середовища. Це може бути система штрафів або організація робіт, спрямованих на відновлення зруйнованого довкілля.

Структуру та зміст запропонованих нами таблиць можна використовувати для створення планів та проектів, спрямованих на розвиток життєвого середовища, змінюючи або розширюючи її змістове наповнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вернік О. Л. Деякі особливості специфічного ставлення і поведінки підлітків в довкіллі / О. Л. Вернік // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К.: Міленіум, 2003. – Т. 7. Екологічна психологія – Ч. 1. – С. 51–56.
2. Голд Д. Психология и география: Основы поведенческой географии / Д. Голд. – М.: Прогресс, 1990. – 304 с.
3. Дерябо С. Д., Ясвин В. А. Экологическая педагогика и психология / С. Д. Дерябо, В. А. Ясвин – Ростов н/Д: Феникс, 1996. – 480 с.
4. Круусвалл Ю. Детерминация образа жизни семьи в городской среде / Ю. Круусвалл // Человек. Среда. Общине. – Таллинн: ТПИ, 1980. – С. 50–89.
5. Кряж І. В. Динаміка екологічних установок особистості у сучасному світі / І. В. Кряж // Актуальні проблеми психології. Екологічна психологія. зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – Т. 7. Екологічна психологія – Вип. 20. – Ч. 1. – С. 215–221.
6. Кряж І. В. Психология глобальных экологических изменений: монография / И. В. Кряж. – Х.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2012. - 512 с.
7. Лийк К. Влияние домашней среды на развитие ребенка / К. Лийк // Средовые условия групповой деятельности / под ред. Х. Миккина. – Таллинн, 1988. – С. 69-92.
8. Львовичкіна А. М. Підходи до визначення поняття «екологічна культура» / А. М. Львовичкіна // Актуальні проблеми психології. зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України./ за ред. С. Д. Максименка – Житомир: ЖДУ ім. І. Франка, 2013. Т.7. Екологічна психологія. - Вип. 34. С.102 – 111.
9. Мечетний Ю. М., Яковлева К. В. Соціально-психологічна програма профілактики екодевіантної поведінки у студентському середовищі / Ю. М. Мечетний, К. В. Яковлева // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К.: Міленіум, 2004. – Т. 7. Екологічна психологія. – Вип. 2. – С. 121–127.
10. Притчи человечества / Сост. В. В. Лавский. – Минск.: Лотаць, 2001. – 608 с.
11. Рудоміно-Дусятська О. В. Проблеми суб'єктної активності людини у довкіллі / О. В. Рудоміно-Дусятська // Вісник КНУ ім. Тараса Шевченка. Сер. Соціологія. Психологія. Педагогіка. Вип. 15–16. – К., 2003. – С. 102–105.

12. Рудоміно-Дусятська О. В. Особенности восприятия подростками городских территорий общественного пользования/ О.В. Рудоміно-Дусятська // Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К.: Міленіум, 2005. – Т. 7. Екологічна психологія. – Вип. 5. – Ч. 2. – С. 194–198.
13. Черноушек М. Психология жизненной среды / М. Черноушек – М.: Мысль, 1989. – 174 с.
14. Швалб Ю. М. К определению понятий среды и пространства жизнедеятельности человека / Ю. М. Швалб // Актуальні проблеми психології. зб. наук. пр. Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка. – К.:Логос, 2006. – Т. 7. Екологічна психологія. – Вип. 8. – С. 182–190.

REFERENCES

1. Vernik O. L. Deiaki osoblyvosti spetsyficchnoho stavlennia i povedinky pidlitkiv v dovkilli [Some specific features of adolescent attitudes and behavior in the environment] / O. L. Vernik // Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka. – K.: Milenium, 2003. – Т. 7. Ekolohichna psykholohiia – Ch. 1. – S. 51–56.
2. Hold D. Psykholohyia y heohrafyia: Osnovy povedencheskoï heohrafy [Psychology and Geography: The Basics of behavioral geography] / D. Hold. – М.: Prohress, 1990. – 304 s.
3. Deriabo S. D., Yasvyn V. A. Ekolohycheskaia pedahohyka y psykholohyia [Environmental education and psychology] / S. D. Deriabo, V. A. Yasvyn – Rostov n/D: Fenyks, 1996. – 480 s.
4. Kruusvall Yu. Determynatsyia obraza zhyzny semy v horodskoi srede [Determination lifestyle of the family in an urban environment] / Yu. Kruusvall // Chelovek. Sreda. Obshchenye. – Tallynn: ТРУ, 1980. – S. 50–89.
5. Kriazh I. V. Dynamika ekolohichnykh ustanovok osobystosti u suchasnomu sviti. [The dynamics of ecological systems of the individual in the modern world] / I. V. Kriazh // Aktualni problemy psykholohii. Ekolohichna psykholohiia. zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka. – Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka, 2009. – Т. 7. Ekolohichna psykholohiia – Vyp. 20. – Ch. 1. – S. 215–221.
6. Kriazh Y. V. Psykholohyia hlobalnykh ekolohycheskykh yzmenenyi: monohrafyia [Psychology of global environmental change] / Y. V. Kriazh. – Kh.: KhNU ymeny V. N. Karazyna, 2012. - 512 s.
7. Lyik K. Vliyanye domashnei sredy na razvytye rebenka / K. Lyik // Sredovye uslovyia hruppovoi deiatelnosti [Influence of home environment on child development] / pod red. Kh. Mykkyna. – Tallynn, 1988. – S. 69-92.
8. Lovochkina A. M. Pidkhody do vyznachennia poniattia «ekolohichna kultura» [Approaches to the definition of “environmental culture”] / A. M. Lovochkina // Aktualni problemy psykholohii. zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy./ za red. S. D. Maksymenka – Zhytomyr: ZhDU im. I. Franka, 2013. Т.7. Ekolohichna psykholohiia. - Vyp. 34. S.102 – 111.
9. Mechetnyi Yu. M., Yakovlieva K. V. Sotsialno-psykholohichna prohrama profilaktyky ekodeviantnoi povedinky u studentskomu seredovyschi [Psychosocial prevention program eco deviant behavior among students] / Yu. M. Mechetnyi, K. V. Yakovlieva // Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk.

- prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka. – K.: Milenium, 2004. – Т. 7. Ekolohichna psykholohiia. – Vyp. 2. – S. 121–127.
10. Prytchy chelovechestva [Parables of humanity] / Sost. V. V. Lavskiy. – Mynsk.: Lotats, 2001. – 608 s.
 11. Rudomino-Dusiatska O. V. Problemy subiektnoi aktyvnosti liudyny u dovkilli [Problems subjective human activity in the environment] / O. V. Rudomino-Dusiatska // Visnyk KNU im. Tarasa Shevchenka. Ser. Sotsiolohiia. Psykholohiia. Pedahohika. Vyp. 15–16. – K., 2003. – S. 102–105.
 12. Rudomino-Dusiatska O. V. Osobennosti vospriyatiya podrostkamy horodskikh terrytoryi obshchestvennoho polzovaniya [Features of perception teenager's urban areas public] / O. V. Rudomino-Dusiatska // Aktualni problemy psykholohii: zb. nauk. prats Instytutu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / za red. S. D. Maksymenka. – K.: Milenium, 2005. – Т. 7. Ekolohichna psykholohiia. – Vyp. 5. – Ch. 2. – S. 194–198.
 13. Chernoushek M. Psykholohiya zhyznennoi sredy [Psychology of the living environment] / M. Chernoushek – M.: Мыsl, 1989. – 174 s
 14. Shvalb Yu. M. K opredeleniyu ponyatiy sredy i prostranstva zhiznedeyatel'nosti cheloveka [To the definition of the space environment and human life] / Yu. M. Shvalb // Aktualni problemy psykholohii. zb. nauk. pr. In-tu psykholohii im. H. S. Kostiuka APN Ukrainy / Za red. S. D. Maksymenka. – K.:Lohos, 2006. – Т. 7. Ekolohichna psykholohiia. – Vyp. 8. – S. 182–190.

УДК 159.922.2:502/504

ЛЬВОВЧКИНА А. М.

КНУ имени Тараса Шевченка, г. Киев

ПСИХОЛОГИЯ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ ВНЗ В ГОРОДСКОЙ СРЕДЕ

Статья посвящена проблеме взаимоотношений и взаимодействия в системе «Человек - Городская среда». На примере работы со студентами на занятиях по экологической психологии показано, как можно сформировать осознание человеком своего места и роли в охране, поддержке и развитию городской среды, а также - в создании элементов городской среды, которые сделают её условием развития экологической культуры жителей. С помощью специально созданных таблицы, которые нужно заполнять, мы формируем понимание того, что городской житель не только должен не наносить вреда собственной жизненной среде, но и - охранять её и развивать. В связи с этим перед экopsихологами и педагогами ставится задача, которая заключается в формировании экологической культуры жителей города.

Ключевые слова: экологическая поведение; екодевиантное поведение; экологическое сознание; экологическая деятельность; среда жизнедеятельности; экологическая культура..

UDC 159.922.2:502/504

A. M. LIOVOCHKINA

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv

PSYCHOLOGY STUDENT'S ECOLOGICAL CULTURE OF HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS IN THE URBAN ENVIRONMENT

The article is devoted to the relationship and interaction in the system "Man - the urban environment." In the example of the students in the classroom for environmental psychology shows how you can create awareness of man's place and role in the protection, support and development of the urban environment, and - to create the elements of the urban environment that will make it so that it becomes a condition of ecological culture residents. With the use of specially designed tables to fill in, we form an understanding that urban resident has not only not detrimental to their own living environment, but also - to protect and develop it. There is need for the formation of ecological culture of the inhabitants of the city.

Ecological culture is defined as a system of individual moral and ethical norms, attitudes, knowledge, attitudes, goals and values. They relate to the relationship in the system "man - environment" and realized through environmental awareness and environmental activities through which is shown in the support, development environment and its elements to create. The definition of "ecological culture" is given in terms of the principle of the unity of consciousness and activity, which emphasizes that the human mind is formed and manifested in the activities. Thus, environmental consciousness is formed and manifested in human activity aimed at the environment. This activity can be both constructive and destructive. In turn, environmental consciousness has an impact on environmental activities. Environmental awareness and ecological activities realized in ecological culture.

Keywords: *ecological behavior; environmental awareness; environmental activities; habitat; ecological culture.*